

Lausunnon antaja
Inarin kunta

Opetus ja kulttuuriministeriö

kirjaamo@minedu.fi; oppivelvollisuus@minedu.fi;

Lausuntopyyntö 30.4.2020 VN/1985/2020-OKM-1

Inarin kunnan lausunto koskien oppivelvollisuuden laajentamista

Pääpiirteissään lausuntoluonnos oppivelvollisuuden laajentamisesta on kannatettava ja edistää suomalaisen koulutusyhteiskunnan ajantasaistamista. Yhteiskunta vaatii jäseniltään aiempaa enemmän osaamista ja koulutusta, johon tämä uudistus vastaa pyrkien oikeudenmukaisella tavalla asian ratkaisemaan. Yksi olennainen osa voisi olla myös jo pakollisen luonteen saaneen esiopetuksen tunnustaminen osaksi oppivelvollisuuttamme, jota se reaalisesti jo kuitenkin on.

Inarin kunnan näkökulmasta nousevat esille opintososiaaliset etuudet, koska niiden järjestäminen alaikäisille on edellytys menetyksellä opiskelulle. Opintososiaaliset etuudet tulevat useiden lakien yhteissummana, mutta niiden määrittelyn kannalta olennaisessa asemassa on oppivelvollisuudesta säätävän lain muotoilu. Lakia laadittaessa tulee kiinnittää huomio siihen, miten kokonaisuus sinne muotoillaan, jotta lausuntomme ensimmäisessä kappaleessa asetettuun tavoitteeseen päästään.

Mikäli oppivelvollisuutta laajennetaan toiselle asteelle, tulee opintososiaaliset etuudet määrittää tarkasti ja perusopetuslain hengen mukaisesti. Ratkaisu on kallis, mutta vain silloin isossa kuvassa voidaan puhua oppivelvollisuuden laajentamisesta ja tasa-arvoisten edellytysten antamisesta. Oppivelvollisuuden laajentaminen on pakottamista, joten silloin on turha nostaa esiin samaan hengenvetoon mahdollisuutta siitä, kuinka velvollisuus taloudellisesti väistetään ja kulut saadaan pienemmiksi.

Oppivelvollisuuden jatkamista määritettäessä tulee kiinnittää huomio siihen, mihin opiskelijalla on velvollisuus ja toisaalta oikeus valitessaan jatko-opintojaan. Mihin asti opiskelija voi lähteä ammatilliseen opetukseen ja kuinka sen matkat ja majoitus korvataan? Miten koulumatkatuki muuttuu suhteessa uuteen oppivelvollisuusikään ja mitä ja kuka sen muutoksen maksaa?

Lapissa ammatillisen opiskelun mahdollisuudet yhdessä oppilaitoksessa ovat rajalliset. Katsotaanko, että riittää kun yleisesti annetaan mahdollisuus toisen asteen koulutukseen, vai tuleeko sen vastata opiskelijan tarvetta ammatilliselle koulutukselle? Alueelliselle yhteistyölle tulee antaa vahvat edellytykset.

Ammatillisen opetuksen päälinjat kuntamme keskustaajamasta suuntautuvat Inariin (40 km), Sodankylään (160 km) ja Rovaniemelle (290 km). Usein käytettyjä ammatillisia oppilaitoksia löytyy myös ei suorien kulkuyhteyksien päästä Tervolasta (370 km) ja Kemijärveltä (280 km) sekä Kannuksesta (660 km). Keskustaajamaan on kaukaisimmalta kylältä matkaa 180 km. Esimerkiksi Inariin ei ole soveltuvaa päivittäistä julkista liikennettä, eikä Sodankylään pääse aamulla kouluun, vaan on lähdeittävä jo edellisenä iltapäivänä. Nämä jo suoraan asettavat vaateen kunnalle ja koulutuksen järjestäjille matkojen ja majoituksen järjestämiseen. Toisaalta omalta alueeltamme tulisi olla riittävät kulkuyhteydet ja mahdollista päästä 2. asteen opintoihin Inariin.

Lappi on laaja maakunta, jonka kulkuyhteydet ovat merkittävästi huonontuneet viime vuosien aikana ELY:n vetäytyessä linja-autoliikenteen rahoitusvastuusta. Jos lailla säädetään, että opiskelijalla on velvollisuus ja oikeus opiskella, se tarkoittaa myös sitä, että hänelle tulee olla todellisesti mahdollista osallistua opetukseen, myös kulkuyhteyksien perusteella. Haluamme muistuttaa, että oppivelvollisuuden piirissä olevat ovat alaikäisiä, eikä heillä ole mahdollisuutta omaan liikkumiseen pitkillä etäisyyksillä.

Inarissa oppilaat kulkevat jo nyt, yhtä lukiolaisille soveltuvaa reittiä lukuunottamatta, vain tilausliikenteessä. Jo tällä hetkellä kulkumatkat vaikeuttavat pienten kylien nuorten osallistumista 2. asteen opintoihin.

Lukiokoulutukseen meillä paikallisesti ja Lapin alueella on kohtuulliset mahdollisuudet, mutta riittääkö se täyttämään lain vaatimuksen. Alentaako jatkettu oppivelvollisuus välillisesti meidän lukiokoulutuksen tasoa, jos opiskelijoita otetaan oppivelvollisuuden täyttämiseksi lukiokoulutukseen, johon he eivät halua?

Perusopetuslaki velvoittaa tarjoamaan nyt oppivelvollisille koulukyydit ja tarvittaessa majoituksen. Tämän perusteella kunnat tilaavat kyydit ja maksavat ne. Perusopetuslaki on esimerkki siitä kuinka on esitetty vaade palvelun toteuttamiselle ja määrite asian ratkaisemisesta. Perustuslain näkökulmasta tulee tarkastella sitä, voidaanko asiassa antaa velvoite, johon ei anneta todellista ratkaisutietä. Toisen asteen koulumatkakuljetusten järjestäminen koulukuljetusten lisäksi tulee korvata kunnille täysimääräisesti, ei laskennallisesti.

Ruotsin ja Norjan koulutusjärjestelmän suhde pakollisiin oppivelvollisuuden asettamiin toisen asteen opintoihin tulee selvittää. Kuinka suomalainen oppivelvollisuus muotoutuu tässä kohdin ja mitkä ovat Ruotsin ja Norjan käytännöt oppivelvollisuudessa, sekä jääkö näiden väliin tila, johon opiskelija voi pudota? Voiko Suomessa asuva nuori toteuttaa oppivelvollisuutensa naapurimaassamme, esimerkiksi Haaparannalla, Matarengissä tai Kirkkoniemessä, mikäli asia olisi muuten järjestettävissä ja kuinka kustannukset tuolloin jakautuisivat? Lähtökohtaisesti hän edelleen asuisi kotonaan Suomessa. Tämän asian ratkaisulla on esimerkiksi meidän opiskelijoiden yhdensuuntaiseen koulumatkaan lähimpään toisenasteen oppilaitokseen vaikutusta 90 kilometriä, kotimaassa lähimmän oppilaitoksen ollessa 140 kilomerrin päässä, norjalaisen 55 kilometrin päässä.

Oppivelvollisuuden ikärajaksi on esitetty 18 vuotta, mikä voi hyvin olla ikäraja, jos muutos toteutetaan. Tätä täydennettäisiin niin, että opiskelija saisi etuudet sen koulun loppuun, jota hän on aktiivisesti tuolloin opiskellessa, kuitenkin enintään kaksikymmentävuotiaaksi asti.

Oppilaiden löytäminen oikeaan jatkokoulutukseen on suomalaisessa koulutusjärjestelmässä yksi pullonkaula, joka aiheuttaa tarpeetonta opintojen keskeytymistä. Jos perusopetuksessa ei saada tuettua oppilaita nykyisistä vahvemmin ja suunnattua paremmin oikealle alalle, tulee nivelvaiheen koulutukseen ja sen vastaavuuteen tarpeeseen kiinnittää erityishuomiota. Rakenne tulee olla riittävän selkeä, yksilöllinen ja joustava. Tutkintoon valmistava koulutus (TUVA) voi olla tie tähän. TUVA-koulutuksen tulee olla osaamisperusteinen, jotta se osoittaa myös opiskelijan edistymisen siinä.

Esitetyt arviot toteutuksen kustannuksista ovat mielestämme riittämättömät. Rahoituksen laskemisessa ministeriö on käyttänyt laskennallisia kustannuksia, ei todellisia sellaisia. Esittämämme opintososiaalisesti laajemman oikeuden kustannukset tulevat olemaan aiemmin esitettyä suuremmat. Kuntaliitto on esittänyt omat laskelmansa oppivelvollisuuden laajentamisesta, jotka nekin pohjautuvat meidän esittämää kapeampiin oikeuksiin ja ovat silti ministeriön laskelmia kalliimmat.

Liian vähäisellä rahoituksella vaarannetaan perus- ja lukio-opetuksen laatu. Kunnat joutuvat priorisoimaan rahavirtojaan, jotta pystyvät täyttämään uuden lain veloitteet. Kuntataloudessa rahavirtoja tulisi voida suunnata siihen, että kaikki oppilaat saisivat riittävän tuen perusopinnoissa ja valmiuden valita perusopetuksen aikana itselleen sopivan jatko-opiskelupaikan. Lausunnolla olevan uuden lain toteuttamiseen tarvitaan täysimääräinen korvaus, ei laskennallinen. Korvauksessa huomioidaan erityisinä tekijöinä matkakustannukset ja kuljetuksen järjestäminen, sekä majoittuminen opiskelupaikkakunnalla. Jos laajennettu oppivelvollisuus säädetään, tulee opintojen olla ilmaista, oppimateriaalit ja apuvälineet mukaan luettuna.

Valtakunta elää poikkeusoloissa tätä lakia valmisteltaessa. Tilanne on muuttunut siitä, kun asia on hallitusohjelmaan kirjattu. Se vaikuttaa myös kokonaisuuden ja erityisesti kustannusten arviointiin. Useita asioita on edelleen auki kokonaisuudessa. Alkamisajankohdaksi on suunniteltu vuosi 2021, mutta tilanteen ratkaisemiseksi ja lain huolellisen valmistelun takaamiseksi, sen toimeenpanon ajankohdaksi tulisi asettaa vuosi 2022.

Lausunnon keskeinen sisältö:

Inarin kunta kiinnittää erityistä huomiota lausunnossaan seuraaviin kohtiin:

- Oppivelvollisuuden laajentaminen on kannatettava ja edistää suomalaisen koulutusyhteiskunnan ajantasaistamista.
- Mikäli oppivelvollisuutta laajennetaan toiselle asteelle, tulee opintososiaaliset etuudet määrittää tarkasti
- Mihin asti opiskelija voi lähteä ammatilliseen opetukseen ja kuinka sen matkat ja majoitus korvataan?
- Miten koulumatkatuki muuttuu suhteessa uuteen oppivelvollisuusikään ja mitä ja kuka sen muutoksen maksaa?
- Jos lailla säädetään, että opiskelijalla on velvollisuus ja oikeus opiskella, se tarkoittaa myös sitä, että hänelle tulee olla todellisesti mahdollista osallistua opetukseen, myös kulkuyhteyksien perusteella.
- Toisen asteen koulumatkakuljetusten järjestäminen koulukuljetusten lisäksi tulee korvata kunnille täysimääräisesti, ei laskennallisesti.
- Ruotsin ja Norjan koulutusjärjestelmän suhde pakollisiin oppivelvollisuuden asettamiin toisen asteen opintoihin tulee selvittää.
- Oppivelvollisuuden ikärajaksi on esitetty 18 vuotta, mikä voi hyvin olla ikäraja, jos muutos toteutetaan.
- Nivelvaiheen koulutukseen ja sen vastaavuuteen tarpeeseen kiinnittää erityishuomiota
- Esitetyt arviot toteutuksen kustannuksista ovat mielestämme riittämättömät
- Alueellisen yhteistyön edellytyksiä on vahvistettava toisen asteen opintojen järjestämisessä
- Toimeenpanon ajankohdaksi tulisi asettaa vuosi 2022

Lausunto on käsitelty sivistyslautakunnassa,

Lausunnon kirjasi

Ivalossa 27.5.2020

Ilkka Korhonen
Sivistysjohtaja

